

ANITA HRNJAK
FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU
ZAGREB, HRVATSKA
ahrnjak@ffzg.hr
<https://doi.org/10.17234/9789531755139.10>

ŽENE, ZMAJEVI I OPASNE ŽIVOTINJE. O NEKIM ELEMENTIMA KONCEPTUALIZACIJE ŽENE U HRVATSKOJ I RUSKOJ FRAZEOLOGIJI

Malen, ali zanimljiv dio slike žene u frazeologiji hrvatskog i ruskog jezika čine frazemi u kojima se žena uspoređuje ili poistovjećuje s životinjama koje se u naivnoj slici svijeta smatraju opasnim po čovjeka. Svi frazemi ovoga tipa utemeljeni su na enciklopedijskom znanju govornika o osobinama koje takve životinje čine opasnim, ali u svakom se od njih u izgradnji frazeološkog značenja na specifičan način izdvajaju neki od elemenata toga znanja, pa ovisno o tome frazemi poprimaju osobite nijanse značenja i različit konotativni potencijal. U članku se analiziraju rodno obilježeni frazemi hrvatskog i ruskog jezika koji se odnose na osobu ženskog spola i u svom sastavu sadrže zoonimi koji se odnosi na neku od životinja povezanih sa stereotipnom predodžbom o opasnim životinjama u kulturnom prostoru hrvatskog i ruskog jezika. Osobita se pažnja pridaje novijim frazemima kao primjerima promjenjivosti dominantne društvene i kulturne paradigme koja se očituje u frazeološkom značenju.

Ključne riječi: *hrvatski jezik, ruski jezik, rodno obilježena frazeologija, konceptualizacija žene u frazeologiji, zoonimi – opasne životinje*

1. Zoonimi u rodno obilježenoj frazeologiji hrvatskog i ruskog jezika

Frazeologija je u svojoj biti antropocentrično orijentirana te se u njoj oslikavaju ustaljene predodžbe o različitim aspektima ljudskoga bića kao odraz naivne slike svijeta preslikane u jezičnu sliku svijeta karakterističnu za govornike određenog jezika. Dio frazeološkog fonda svakog jezika čine rodno obilježeni frazemi koji su u upotrebi potpuno ili barem djelomično ograničeni na referenta određenog spola zbog čega zauzimaju ključnu ulogu u konceptualizaciji žene i muškarca na frazeološkoj razini jezika. Pritom rodno obilježena frazeologija stvara bogatu i višeslojnu sliku pripadnika obaju spolova koja se ne ograničava na poimanje biološki uvjetovanih specifičnosti svakog od njih, već na frazeološku razinu jezika preslikava društveno i kulturološki uvjetovane ustaljene predodžbe i stereotipe o karakteristikama žena i muškaraca, tipičnim oblicima njihova ponašanja, te rodnim ulogama koje im nameće zajednica u kojoj žive. Drugim riječima, u frazeologiji se jasno očituje rod kao društveno-kulturološka kategorija koja osobi, ovisno o pripadnosti određenom biološkom spolu, pripisuje niz osobina i normi ponašanja, a rodno obilježeni frazemi postaju sredstvo jezične

reprezentacije na taj način shvaćene kategorije roda i rodnih koncepata ženstvenosti i muškosti.

Frazemi u sastavu kojih nalazimo zoonim zauzimaju značajno mjesto u rodno obilježenoj frazeologiji. Pritom najveći dio njih sadrži lekseme koji se odnose na domaće životinje što je u skladu s općom tendencijom u zoonimskoj frazeologiji, logičnom i očekivanom s obzirom na suživot čovjeka i pripitomljenih vrsta životinja koje su čovjeku izvor hrane i odjeće, ispomoć u radu i vjerni pratitelji od samih početaka čovječanstva. Prema podacima utemeljenima na istraživanju frazema hrvatskog i ruskog jezika ograničenih u upotrebi potpuno ili djelomično na referenta jednog od dvaju spolova¹ treba istaknuti da frazemi sa zoonimom kao komponentom čine značajan dio ukupnog korpusa rodno obilježenih frazema obaju jezika. Pritom su u rodno obilježenoj frazeologiji hrvatskog i ruskog jezika u većoj mjeri zastupljeni frazemi s komponentom zoonimom koji se odnosi na neku od životinjskih vrsta koje se na kulturnom prostoru hrvatskog i ruskog jezika tradicionalno smatraju domaćim životinjama. Manji, ali ne manje zanimljivi dio rodno obilježene frazeologije hrvatskog i ruskog jezika, čine frazemi u kojima se pojavljuju divlje životinje, nepripitomljene vrste životinja čije je prirodno stanište moguće povezati s geografskim govornim područjima ovih dvaju jezika ili egzotične vrste životinja koje u prirodi ne obitavaju na geografskim područjima na kojima se govore hrvatski i ruski jezik. Zoonimi kao frazeološke komponente rodno obilježene frazeologije, bez obzira na to odnose li se na domaće ili divlje životinje, postaju dio usporedbe ili metaforičkog poistovjećivanja s osobom ženskog ili muškog spola na temelju kojih se stvaraju frazeološka značenja koja se odnose na ženu ili muškarca kao biološko, racionalno i društveno biće.

Najveći dio zoonimske hrvatske i ruske frazeologije nije rodno obilježen i upotrebljava se bez ograničenja u upotrebi u odnosu na spol referenta, tj. u podjednakoj se mjeri može odnositi na referente obaju spolova. Takva tendencija nije svojstvena samo hrvatskoj i ruskoj frazeologiji već i frazeološkim fondovima drugih jezika (Burobin 1995, Skitina 2007, Vidović Bolt 2011). S obzirom na čitav niz pitanja povezanih s odnosom gramatičkog roda zoonima kao komponente frazema i spola životinje na koji se on odnosi, najjednostavniji su za takav tip analize frazemi u kojima nalazimo zoonime povezane s životinjama kojima je teško ili nemoguće odrediti spol pa se u jeziku koristi samo jedan leksem koji istovremeno funkcionira kao generički naziv za vrstu, ali i kao naziv za mužjaka i ženku iste vrste. Stoga se čini neupitnim i logičnim da se, na primjer, hrvatski frazem *marljiv kao mrav* i njegov ruski ekvivalent *трудолюбивый (прилежный) как муравей* mogu koristiti i za osobu muškog i za osobu ženskog spola bez obzira na gramatički rod zoonimske komponente. U obama analiziranim jezicima česta je i situacija da frazemi nisu rodno ograničeni iako u njima nalazimo zoonimsku komponentu koja se koristi kao naziv za mužjaka ili ženku određene životinjske vrste

¹ Istraživanje rodno obilježene frazeologije hrvatskog i ruskog jezika dio je doktorske disertacije autorice ovoga članka pod nazivom "Rodni elementi u hrvatskoj i ruskoj frazeologiji" koja je trenutno u izradi.

s obzirom na to da je riječ o leksemima koju su ujedno i generički naziv za životinju i u njima je spol neutraliziran (Tafra 2002: 252). Tako, na primjer, u hrvatskom jeziku koristimo frazem *vuk u ovčjoj (janjećoj) koži* sa značenjem ‘čovjek koji svoje loše namjere krije pod maskom plemenitosti i blagosti, dvolična osoba’ kojem u ruskom jeziku značenjem i pozadinskom slikom na kojoj je ono utemeljeno odgovara frazem *волк в овечьей шкуре*. Riječ je o frazemima koji nisu rodno ograničeni u upotrebi i u podjednakoj se mjeri odnose na referente muškog i ženskog spola, a u svojstvu frazeološke komponente u njihovu sastavu nalazimo lekseme *vuk* i *волк* koji se u ovim dvama jezicima koriste kao generički naziv za životinjsku vrstu. Iako u hrvatskom i ruskom jeziku postoje odgovarajući nazivi za ženku u obliku tvorbenih parova *vučica* i *волчица*, oni se ne koriste kao moguće varijantne sastavnice ovih dvaju frazema bez obzira na spol referenta. Zanimljivo je da će u nekim frazemima s istim zoonimom kao komponentom ipak doći do rodnog ograničenja u upotrebi. Hrvatski frazem *morski vuk* i ruski *морской волк* odnose se isključivo na osobu muškog spola, iskusnog pomorca. U ovom slučaju na rodno ograničenje u upotrebi ne utječe zapravo zoonimska sastavnica ni svojim značenjem ni gramatičkim rodnom već frazeološko značenje koje je samo po sebi ograničeno na referenta muškog spola s obzirom na to da se radi o profesiji koja se tradicionalno smatra „muškom“ i izuzetno rijetko se na nju odlučuju žene. I brojni drugi primjeri rodno obilježenih frazema dokazuju da ograničenje u upotrebi s obzirom na spol referenta u najvećoj mjeri ovisi o značenju frazema, a leksički sastav frazema pritom igra manju, iako ne i zanemarivu ulogu. U jezičnoj slici svijeta koja se očituje i na frazeološkoj razini jezika ženama i muškarcima stereotipno se pripisuju određene karakteristike i specifični oblici ponašanja u skladu s rodnom kao društveno-kulturološkom kategorijom i kao posljedica toga pojavljuje se i rodno ograničenje u upotrebi frazema. Ono se najčešće ostvaruje uvođenjem u sastav frazema zoonimske komponente koja na leksičkoj razini jezika funkcionira kao naziv za ženku ili mužjaka određene životinjske vrste, bilo da je riječ o tvorbenim parovima tipa *vuk – vučica* (*волк – волчица*) bilo da se koriste leksički različiti mocijski parovi tipa *kokoš – pijetao* (*курица – петух*). U frazeologiji hrvatskog i ruskog jezika u upotrebi je rodno ograničeno najviše frazema sa zoonimskom komponentom koja se odnosi na životinje kod kojih se vrlo jasno očituje spolni dimorfizam (*kokoš – pijetao, курица – петух; krava – bik, корова – бык*), pa postaje očito da, osim frazeološkog značenja kojim se očituje stereotipno poimanje koncepta muškosti i ženstvenosti, određenu ulogu u rodnoj ograničenosti ima i slika u dubinskoj strukturi frazema na osnovu koje dolazimo do značenja.

Često se ističe kako je zoonimsku frazeologiju u velikoj mjeri moguće smatrati stereotipnom jer čovjek životinjama učestalo pripisuje negativna obilježja zbog težnje distancirati se od njih kao nižih bića (Burobin 1995, Kirillova 2002, Karimova 2005, Vidović Bolt 2011). S ciljem da se utvrdi u kojoj su mjeri negativni stereotipi o životinjama prisutni u dijelu hrvatske i ruske rodno obilježene frazeologije, te jesu li i na koji način takvi stereotipi povezani s rodnim stereotipima, predmet ovoga rada činit će frazemi u kojima se žena uspoređuje ili poistovjećuje s životinjama povezanim s predodžbom o opasnosti koje one predstavljaju za čovjeka. U korpus analiziranih frazema uključen je i

jedan hrvatski frazem s komponentom *zmaj* budući da se radi o zoomorfnom mitološkom stvorenju koje je u naivnoj slici svijeta vrlo blisko skupini opasnih životinja. Bez obzira na malobrojnost takvih frazema zanimljivo je razmotriti na koji način predodžba o opasnosti koju neke životinje predstavljaju za čovjeka sudjeluje u frazeologizaciji, izgradnji frazeološkog značenja i konotacije, osobito ako se uzme u obzir shvaćanje da čovjek „vidi životinju u prvom redu u funkciji primarne i izravne koristi, pa pozitivno određuje tzv. domaće životinje, dok je puno kritičniji i skloniji negativnom određenju divljih, iz njegove perspektive nekorisnih ili čak štetnih životinja“ (Bertoša 1999: 64).

2. *Lavica* (львица) kao komponenta u hrvatskoj i ruskoj rodno obilježenoj frazeologiji

U hrvatskom jeziku zoonim *lav* funkcionira kao generički naziv za životinjsku vrstu, a ujedno se koristi i kao naziv za mužjaka, dok se u svojstvu naziva za ženku iste vrste koristi tvorbeni parnjak *lavica*. Ista je situacija i u ruskom jeziku. Leksem muškog gramatičkog roda *лев* koristi se kao generički naziv i naziv za mužjaka, a ženka se označava tvorbenim parnjakom *львица*. Riječ je o životinji iz skupine zvijeri koja kao krvoločni mesožder za čovjeka predstavlja realnu opasnost, te svojim ponašanjem, veličinom i snagom kod čovjeka izaziva strahopoštovanje. Zbog hrabrosti, snage i okrutnosti *lav* se oduvijek doživljavao kao utjelovljenje vrhovne vlasti, sunca i svjetlosti, te kao takav postaje simbolom kraljevskog prijestolja od biblijskih vladara do poznih europskih kraljevstava (Ladan 2006: 86). Ovakvo simboličko značenje i enciklopedijsko znanje o tome da se *lav* nalazi na vrhu hranidbenog lanca i nema prirodnih neprijatelja odražavaju se u hrvatskom jeziku u perifrasi *kralj životinja*, a u ruskom *царь зверей*. Simbolika hrabrosti i snage očituje se i na leksičkoj razini obaju jezika kroz metaforičke ekstenzije leksema *lav* u suvremenom hrvatskom i *лев* u suvremenom ruskom jeziku. Naime, u hrvatskom i ruskom jeziku često se koriste, pa su i rječnički fiksirani u njihovu prenesenom značenju koje se odnosi na snažnog, hrabrog, srčanog čovjeka, najčešće muškarca. Leksemi *lavica* i *львица* u obama se jezicima na leksičkoj razini u upotrebi ponekad susreću u sličnom prenesenom značenju koje se odnosi na hrabru ženu, ali takva metaforička ekstenzija nije zabilježena u rječnicima hrvatskog i ruskoj jezika.

Na frazeološkoj razini obaju analiziranih jezika zoonim *lavica* (львица) pronalazi svoje mjesto kao komponenta nekoliko frazema. Hrvatski frazemi *hrabra kao lavica*, *boriti se kao lavica* <za koga, za što> i *štititi (braniti) kao lavica* koga, što te ruski ekvivalentni frazemi *храбрая (смелая) как львица*, *сражаться (драться) как львица* <за кого, за что> i *защитить (оберегать) как львица* кого, что nastali su spolnom podjelom paralelno s istoznačnim frazemima sa zoonimom *lav* (лев) kao komponentom. Riječ je o pojavi koja je u frazeologiji vrlo rijetka, ali ukoliko поближе promotrimo njihovo značenje postaje jasnije zbog čega je došlo do paralelne upotrebe istoznačnih frazema sa zoonimima za ženku i mužjaka iste životinjske vrste.

Frazem *hrabra kao lavica* i njegov ruski ekvivalent *храбрая (смелая) как львица* odnose se na izuzetno hrabru i odvažnu ženu koja je sposobna odlučno se uhvatiti u koštac s problemima i životnim nedaćama kako bi ih nadvladala. Riječ je o frazemima

koji pridonose slici žene koja nije u potpunosti u skladu s tradicionalnim stereotipnim predodžbama o ženama i muškarcima prema kojima su žene fizički i psihički slabije, pasivnije i sklonije pomirljivosti, za razliku od muškaraca koji su jaki, aktivni i spremni na djelovanje. U određenoj mjeri možemo ih smatrati dijelom novije frazeologije hrvatskog i ruskog jezika u kojoj nalazimo frazeme kojima se opisuje suvremena žena koja više nije ograničena na privatnu sferu već na velika vrata ulazi i u sva područja javnog djelovanja te pritom, kako bi uspjela u još uvijek androcentričnom svijetu, mora biti jaka, hrabra, probitačna i odlučna (usp. *željezna (čelična) lady (dama); железная (стальная) леди (дама)*). Ipak, za razliku od istoznačnih frazema obaju jezika u kojima se umjesto zoonima za ženku pojavljuje zoonim za mužjaka, navedeni frazemi najčešće upućuju na specifičnu vrstu hrabrosti, svojstvenu samo ženi koja je pod svaku cijenu spremna braniti svoju djecu i obitelj. U tom slučaju isticanje ženske hrabrosti u većoj je mjeri u skladu s tradicionalnim poimanjem rodnih uloga prema kojem je žena prije svega majka orijentirana na zaštitu djece i brigu o obitelji.

*Od srca vam želim da osjetite tu radost novog života u vama jer znam da ćete biti najbolje mame na svijetu. I nema odustajanja, samo hrabro naprijed <...> mi smo žene jake i **hrabre kao lavice** i borimo se do kraja! (G²); Она была красивой и сильной, **храброй, как львица**. За своих детей и мужа она была готова пойти на всё. (Y³)*

Hrvatski frazemi *boriti se kao lavica* <za koga, za što> i *štititi (braniti) kao lavica* koga, što i njihovi ruski značenjski ekvivalenti *сражаться (драться) как львица* <за кого, за что> i *защитить (оберегать) как львица* koga, što svojom pozadinskom slikom još preciznije upućuju na svojevrstan odklon u značenju navedenih frazema u odnosu na frazeme obaju jezika iste strukture u kojima kao komponentu nalazimo zoonim za mužjaka iste životinjske vrste. Svojim značenjem oni se odnose na ponašanje svojstveno ženi koja se hrabro i odlučno bori za nekoga ili nešto te svim svojim snagama, bez obzira na poteškoće, brani i štiti nekoga ili nešto. U njihovoj dubinskoj strukturi prepoznajemo sliku lavice koja brani svoje mladunce i predstavlja veliku opasnost jer je spremna odlučno se boriti, pokazujući svoju prirodu krvoločne zvijeri, sa svakim koga smatra prijetnjom svome potomstvu. Pritom je u stvaranju frazeološkog značenja životinjski instinkt za očuvanje vrste moguće izjednačiti s majčinskim instinktom žene, pa navedene frazeme obaju jezika u upotrebi susrećemo najčešće u kontekstima koji upućuju na to da se žena pretvara u okrutnu zvijer kada netko ili nešto predstavlja prijetnju njenoj djeci i obitelji. U takvim slučajevima frazeološko značenje pokazuje dodatnu nijansu značenja specifičnu samo za frazeme koji u svom sastavu imaju zoonim koji se odnosi na ženku lava.

² G – oznaka za primjer pronađen pomoću mrežnog pretraživača Google.

³ Y – oznaka za primjer pronađen pomoću mrežnog pretraživača Yandex.

Pomiri se s time da im prijatelji postaju sve važniji, no kao lavica se bori da tvoj sin sam shvati kako ga takvo društvo kompromitira. (G); S druge strane, gledam svoju svekrvu, ona i dan danas svoju odraslu djecu brani kao lavica ne gledajući realno njihove postupke. (G); Его мама защищала, как львица, ходила к нашим родителям, жаловалась, грозила по-всякому. (Y); В одном из последних интервью актриса сказала: «Я буду сражаться за свою семью как львица. (Y)

Međutim, analizirani frazemi pojavljuju se i u drugačijim kontekstima. Kako u hrvatskom tako i u ruskom jeziku oni se često odnose na odlučne, snažne, hrabre žene koje se bore za svoje zasluženno mjesto u različitim područjima javnog djelovanja i pritom nepokolebljivo brane svoje stavove, mišljenje i ideale. U takvim slučajevima ovi se frazemi približavaju novijem sloju hrvatske i ruske frazeologije u kojem koncept ženstvenosti odstupa od tradicionalnog stereotipa žene koja je orijentirana većinom na obitelj i privatnu sferu, te se uspješno probija u društvu i različitim područjima javnog djelovanja koja su sve donedavno bila smatrana isključivo „muškima“.

Kaže kako su joj to neki urednici zamjerali, ali se kao lavica borila za takvu formu pisanja. I uspjela je. (G); Austrijska ministrica financija Maria Fekter kazala je da će kao lavica braniti načelo bankovne tajne, najavljujući veto na sve poteze koji bi tu tradiciju doveli u pitanje. (G); Входившая в состав жюри программный директор «Кинотавра» Ситора Алиева сражалась как львица и выбила-таки специальное упоминание для «Поколения Пи» Виктора Гинзбурга. (Y); Меркель как львица защищает рекордный немецкий экспорт от попыток США и ряда стран ЕС ограничить его. (Y)

U ruskome jeziku nalazimo i jedan frazem s komponentom *львица* koji nema adekvatnog frazeološkog ekvivalenta u hrvatskom. Riječ je o frazemu *светская львица* koji se odnosi na ženu iz viših slojeva, poznatu i popularnu u javnom životu, obično glamuroznu i zavodljivu. U dubinskoj strukturi frazema spajaju se socijalni i zoomorfni kulturološki kod. Pridjevska komponenta *светский* ukazuje na društvenu važnost takve osobe, a zoonim *львица* možemo povezati sa stereotipnom predodžbom svojstvenom naivnoj slici svijeta o lavu kao kralju životinja. Takva predodžba uvjetovana je nekim karakteristikama izgleda i ponašanja lava, njegovom veličanstvenom pojavom, snagom i gracioznošću, ali i simbolikom lava koji se povezuje s ljudima koje odlikuje snaga, moć i vlast (БФСРЯ 2006: 622). Treba napomenuti da u ruskom jeziku postoji i frazem *светский лев* kojim se opisuje muškarac iz viših slojeva, poznat i popularan u javnom životu, odjeven po posljednjoj modi. Oba frazema nastaju u prvoj polovici 19. stoljeća pod utjecajem francuskog jezika zbog kojeg se sami leksemi *лев* i *львица* u tom periodu upotrebljavaju u prenesenom značenju da bi se njima opisale istaknute osobe iz višeg društva obaju spolova (Виноградов 1992: 120–122). U nekim rječnicima ruskog jezika zabilježena je takva metaforička ekstenzija zoonima za mužjaka i ženku lava, ali

se ističe kako se radi o prenesenom značenju koje se smatra arhaičnim. Ipak, navedeno preneseno značenje dovelo je do stvaranja ovih dvaju frazema i na taj način u određenoj mjeri preživjelo do danas. Frazem *светская львица*, nastao je u prvoj polovici 19. stoljeća, ali u sovjetskim vremenima prividno i privremeno nestaje iz upotrebe jer se u socijalističkom društvenom ustroju uz negativnu konotaciju povezivao sa zapadnjačkim buržoazijskim stilom života. Ponovno se počeo aktivno upotrebljavati posljednjih nekoliko desetljeća, prije svega u publicističkom stilu, uz svojevrstan pomak u značenju koji oslikava neke specifičnosti suvremenog ruskog društva. Osim što se odnosi na poznate pjevačice, glumice, televizijske voditeljice, sportašice i druge prominentne žene ruskog javnog života, ponekad se upotrebljava i s vrlo negativnom konotacijom uz ironični prizvuk naglašavajući da takva žena vodi raskalašen, ali isprazan život i nema nikakvih životnih postignuća osim medijske slave kojom se hrani. Naime, nagla promjena socijalnog ustroja ruskog društva dovela je do velikih socijalnih nejednakosti i stvaranja sloja izuzetno bogatih ljudi, elite uz koju se veže glamurozan i raskalašen stil života često praćen skandalima koji pune stupce žutog tiska. Ovo je svakako jedan od frazema koji pokazuju odklon od stereotipne predodžbe o ženi koja je prvenstveno orijentirana na privatnu sferu, obitelj i djecu, a rijetko sudjeluje u društvenom životu, zauzimajući pritom manje važne i neistaknute pozicije. Osobito je zanimljivo kako se ovome frazemu, dijakronijski gledano, modificira značenje i konotacija u skladu s promjenom rodnih stereotipa i dominantnom društveno-kulturološkom paradigmatom.

Бывшая светская львица Жукова теперь старается не выделяться: одевается скромно, по красным дорожкам не ходит, фотографам не позирует, предпочитает находиться только в компании подруг, да и с теми ведёт светские беседы об искусстве. (НКРЯ⁴)

3. *Tigrica (тигрица)* kao komponenta u hrvatskoj i ruskoj rodno obilježenoj frazeologiji

Zoonim *tigar* funkcionira kao generički naziv za životinjsku vrstu, a ujedno se koristi i kao naziv za mužjaka, dok se u svojstvu naziva za ženku iste vrste koristi tvorbeni parnjak *tigrica*. U ruskome jeziku zoonim muškog gramatičkog roda *музр* također se koristi kao generički naziv i naziv za mužjaka, a ženka se označava tvorbenim parnjakom *музрица*. Riječ je o životinji iz skupine zvijeri koja se, baš kao i lav, u naivnoj slici svijeta poistovjećuje s krvoločnim mesožderom koji za čovjeka predstavlja realnu opasnost. Za razliku od lavova tigrovi ne žive u čoporima već vode usamljenički život lovca koji napada iz zasjede i okrutno ubija jednim ugrizom u grkljan (Ladan 2006: 87). Simbolika tigra u europskim jezicima znatno je siromašnija u usporedbi sa simbolikom

⁴ НКРЯ – oznaka za primjer pronađen u Nacionalnom korpusu ruskog jezika (Национальный корпус русского языка: www.ruscorpora.ru).

koja se povezuje s lavom. Razlog tome je najvjerojatnije činjenica da je europska antička relativno kasno upoznala tigra, tek u doba Aleksandrova pohoda u Indiju, jedno od geografskih područja koja predstavljaju njegovo prirodno stanište, zbog čega je tamo smatran nenadmašivom kraljevskom zvijeri. Dok se u kršćanstvu lav pojavljuje kao simbol evanđelista sv. Marka, a u kasnijem kršćanskom misticizmu istovremeno kao simbol i samog Krista i Antikrista, zanimljivo je da se tigar u Bibliji uopće ne spominje. U kulturama koje tigra poznaju izravno ova divovska mačka koja utjelovljuje iskonske nagone postaje simbol moći i krvožednosti istovremeno (Ladan 2006: 86–88). S obzirom na to da dio govornog područja ruskog jezika, ruski Daleki Istok, zauzima prirodno stanište amurskog (sibirskog) tigra, danas ugrožene životinjske vrste, ne čudi činjenica da se ovakvo simboličko značenje odražava i u ruskom jeziku, prije svega u perifrazama kojima se opisuje ova životinjska vrsta: *хозяин (властелин, властитель, царь) джунглей, хозяин (властелин, властитель, царь) тайги*. Na leksičkoj razini ruskog jezika simbolika moći i krvožednosti očituje se kroz metaforičku ekstenziju upravo naziva za ženku, pa rječnici suvremenog ruskog jezika bilježe da se zoonim *муррица* upotrebljava u prenesenom značenju za snažnu, odlučnu, često ujedno i okrutnu ženu. Za zoonim koji se koristi kao generički naziv za vrstu i naziv za mužjaka nisu leksikografski fiksirane metaforičke ekstenzije, a u hrvatskom jeziku uopće ne nalazimo rječnički fiksiranu upotrebu zoonima *tigar* i *tigrice* u prenesenom značenju. S obzirom na rečeno čini se logičnim da su nazivi za mužjaka i ženku tigra općenito zastupljeniji u ruskoj frazeologiji, a samim time i u ruskoj rodno obilježenoj frazeologiji. U frazemima koji su ograničeni na referenta ženskog spola u upotrebi se najčešće pojavljuje kao varijantna sastavnica u ranije analiziranim frazemima sa zoonimom *lavica* (*львица*).

Na frazeološkoj razini hrvatskog jezika zoonim *tigrice* pojavljuje se tek kao imenička sastavnica frazema *boriti se kao tigrice* <za koga, za što> koji koristimo u značenju ‘hrabro i odlučno se boriti <za koga, za što>’. Međutim, u upotrebi u ovom značenju znatno češće nalazimo ovaj frazem s imeničkom sastavnicom *lavica*, pa frazem s komponentom *tigrice* nije fiksiran u frazeološkim i općim rječnicima hrvatskog jezika. Primjeri upotrebe ovog frazema sa zoonimom *tigrice*, za razliku od frazema sa zoonimom *lavica*, pokazuju da ga u upotrebi češće nalazimo kada se odnosi na ponašanje snažne i odlučne žene koja se bori za svoje stavove, mišljenja i ideale, pokušavajući se na taj način izboriti za svoje mjesto u različitim sferama javnog djelovanja u kojima još uvijek nije u potpuno ravnopravnoj poziciji u odnosu na muškarca, a rjeđe u kontekstima koji upućuju na to da se žena bori za svoje djecu ili obitelj.

Pave je bila fantastična. Borila se kao tigrice protiv rasprodaje hrvatskih hotela na najatraktivnijim lokacijama. (G)

U ruskoj rodno obilježenoj frazeologiji koja se odnosi na osobu ženskog spola zoonim *муррица* pojavljuje se kao varijantna sastavnica ranije analiziranih ruskih frazema sa zoonimom *львица*, s izuzetkom frazema *храбрая (смелая, отважная) как львица* i *светская львица*. Zoonim *муррица* u ruskoj je frazeologiji, za razliku od

hrvatske, češći kao frazeološka komponenta, pa je u tom svojstvu fiksiran u više frazeoloških i općih rječnika koji zoonim *львица* ponekad uopće ne bilježe. Stoga se u upotrebi učestalije pojavljuju oblici *сражаться (драться) как тигрица* <за кого, за что> i *защищать (оберегать) как тигрица* кого, что. Značenja ovih frazema odnose se na ponašanje svojstveno ženi koja se hrabro i odlučno bori za nekoga ili nešto te svim svojim snagama, bez obzira na poteškoće brani i štiti nekoga ili nešto. U pozadinskoj slici ovih frazema prepoznajemo ponašanje tigrice koja se potaknuta životinjskim instinktom hrabro i žestoko bori s ciljem da zaštiti svoje mladunce, pokazujući pritom svoju iskonsku prirodu zvijeri. Kao što je to slučaj i s frazemima istog sastava s varijantnom sastavnicom *львица*, u upotrebi ove frazeme najčešće susrećemo u kontekstima koji ukazuju na to da je takvo ponašanje žene povezano prije svega s potrebom da obrani i zaštiti svoju obitelj i djecu.

Я сражалась как тигрица - за него, за нас, за наших детей, за ту жизнь, которую мы вместе строили <...> за всё то, что мы так любили вместе... (Y); *А ко мне свекровь моя относится лучше, чем родная мама. И от мужниных претензий защищает как тигрица.* (Y)

S nešto manjom učestalošću iste frazeme nalazimo u kontekstima koji vrlo općenito ukazuju na hrabrost žene ili onima koji se odnose na srčanost i odlučnost žene u borbi za uspjeh i ravnopravnost na različitim područjima javnog djelovanja.

Юлия Владимировна, как тигрица, сражалась против политической реформы. По её словам, она трижды присутствовала на заседании фракции «Наша Украина», пытаясь переубедить орлов В. Ющенко не голосовать за ненавистный проект №4180. (Y); *Она, как тигрица, защищала свою добычу и не подпускала никого к добытому большими усилиями трофею.* (Y)

U ruskome jeziku zoonim *тигрица* pojavljuje se i kao komponenta nekoliko drugih rodno obilježenih frazema koji se upotrebljavaju paralelno s frazemima istog sastava sa zoonimom *тигр*, ograničenima u upotrebi na referenta muškog spola. Riječ je o frazemima koji opisuju psihičko stanje žene obuzete ljutnjom i bijesom i za to stanje karakteristična ponašanja: *злая (разъярённая) как тигрица, метаться (ходить) <из угла в угол> как тигрица в клетке (по клетке), рвануться (устремиться) как <раненая> тигрица* на кого, к кому, куда. Frazem *злая (разъярённая) как тигрица* odnosi se na izuzetno ljutu ženu, obuzetu bijesom do te mjere da se teško može kontrolirati i moguće je očekivati da se zbog toga ne ponaša primjereno situaciji. Utemeljen je na slici tigrice koja je u trenutku kada se osjeti ugroženom spremna na napad jer je njezino ponašanje uvjetovano životinjskim instinktom za preživljavanjem. Pozadinsku sliku divlje životinje u zatočeništvu nalazimo u dubinskoj strukturi frazema *метаться (ходить) <из угла в угол> как тигрица в клетке (по клетке)*. On se odnosi na ponašanje žene koja u napadu bijesa nervozno korača amo-tamo poput bijesne tigrice koja ne

nalazi izlaza iz kaveza.⁵ Frazem *рвануться (устремиться) как <раненая> тигрица* на кого, к кому, куда u pozadini ima sliku ranjene životinje koja je osobito opasna za svoju okolinu jer u takvom stanju, vođena životinjskim instinktom za preživljavanjem, napada svakoga tko joj se približi.⁶ Razlog zbog kojeg je došlo do spolne podjele uslijed koje se u ruskoj frazeologiji paralelo upotrebljavaju frazemi istog značenja i sastava sa varijacijom zoonimske sastavnice koja se odnosi na mužjaka ili ženku, ovisno o spolu referenta, vjerojatno treba tražiti u činjenici da se leksem *тигрица* u ruskome jeziku učestalo koristi u prenesenom značenju za osobu ženskog spola snažnog i odlučnog karaktera koji često prati i određena doza okrutnosti.

В тот момент я была зла, как тигрица, и, наверное, со стороны моё поведение выглядело жёстко. (Y); Сжав кулачки и не думая, чем это ей грозит, она, как раненая тигрица, устремилась на Гевина, - Это была не я, идиот! (Y); В гневе она ходила по комнате, как тигрица в клетке, рыча на кого-то. (Y)

4. Змея i гадюка kao komponente u ruskoj rodno obilježenoj frazeologiji

Iako su se ranije u ruskom jeziku uz leksem ženskoga gramatičkog roda *змея* koristili i oblici muškoga gramatičkog roda *змея* ili *змей*, zoonim *змея* u suvremenom ruskom jeziku funkcionira kao generički naziv za jednu podskupinu unutar razreda gmazova, ali i kao naziv za mužjaka i ženku koji pripadaju toj životinjskoj podskupini. Bez obzira na to što većina zmija nisu otrovnice i ne predstavljaju realnu opasnost za čovjeka, ova životinja oduvijek u čovjeka izaziva strah i često je predmet fobije. Zmija je jedna od najprisutnijih i najpoznatijih životinja koja ne obitava jedino na dvama polarnim područjima Zemlje, a sam leksem nalazi se u jeziku od pradavnih vremena. U osnovi hrvatskog *zmija* i ruskog *змея* nalazi se praslavenski korijen *zmyjъ*, dok je imenski korijen **zem-*, a indoeuropski **ghdhem-* s polaznim značenjem: zemlja, ono što je od zemlje, pri zemlji, što puže po zemlji (Ladan 2006: 173). S obzirom na to, iako se uz zmiju veže izrazito bogata i raznovrsna simbolika, u slavenskom folkloru i mitologiji prevladava njena negativna simbolika koja proizlazi upravo iz te povezanosti zmije sa snagom zemlje i podzemnog svijeta. Njena nečista i đavolska priroda, te povezanost s podmuklošću i zlobom uvjetovani su biblijsko-kršćanskim viđenjem zmije kao utjelovljenja Sotone (СД 1995: 334). Na leksičkoj razini ruskog jezika leksem *змея* se često koristi u prenesenom značenju, pa je rječnički fiksirana njegova upotreba za zlobnu, lukavu, podmuklu osobu bez ograničenja s obzirom na spol referenta.

⁵ U hrvatskom jeziku sličnu pozadinsku sliku nalazimo u frazemu *šetati (hodati) kao lav u kavezu* sa značenjem 'nervozno šetati u raznim smjerovima', ali on nije rodno ograničen u upotrebi.

⁶ U hrvatskom jeziku nalazimo frazeme slične pozadinske slike koji nisu rodno ograničeni u upotrebi: *kao ranjeni lav* sa značenjem 'opasan' i *kao ranjeni lav* [biti, ponašati se i sl.] sa značenjem 'ponašati se agresivno, napadački'.

Iako je zoonim *zmija* (*змея*) frazeološki vrlo produktivan, kako u hrvatskom tako i u ruskom jeziku, u korpusu rodno obilježene frazeologije nalazimo ga samo u jednom ruskom frazemu. Riječ je o frazemu *змея подколодная* koji se odnosi na zlobnog, podmuklog čovjeka, ali upotrebljava se najčešće za ženu kao referenta. Pritom se podrazumijeva da takva žena predstavlja potencijalnu opasnost jer je hladna, proračunata i prikriva svoje zle namjere. Takvo značenje utemeljeno je prije svega na predodžbi o zmiji u kršćanstvu prema kojem je ona, kao utjelovljenje Sotone, lukava, osvetoljubiva, zlobna i opasna. Slika u dubinskoj strukturi frazema dodatno naglašava podmuklost životinje koja se pritajena sakriva i nenadano napada, što ju čini još opasnijom.

Это всё ты! Ты, змея подколодная! Ты наговорила! Сжить нас со свету хочешь! Что мы тебе сделали? Что? (БФСРЯ)

Zoonim *гадюка* odnosi se na mužjaka i ženku jedne vrste zmije otrovnice – riđovku. Kao i druge otrovnice povezuje se s negativnom simbolikom, smatra se opakim bićem koje dolazi iz tmina zemlje i može nanijeti veliko zlo, pa i samu smrt (Ladan 2006: 184). U ruskome jeziku fiksirana je upotreba ovog zoonima u prenesenom značenju za zlobnu, podmuklu, opasnu ženu, a na frazeološkoj razini pojavljuje se u jednom ruskom rodno obilježenom frazemu koji se odnosi isključivo na ženu kao referenta: *худая (тощая) как гадюка*. Ovim poredbenim frazemom opisuje se izrazito mršava žena kroz usporedbu s životinjom izduženog, tankog tijela. Međutim, u ovome slučaju za frazeološko značenje nije bitan isključivo dugački tanki oblik tijela zmije, već i znanje o tome da je riđovka zmija otrovnica i da se u ruskome jeziku leksem *гадюка* koristi u prenesenom značenju za zlobnu, podlu ženu, pa cijeli frazem dobiva izrazito negativnu konotaciju.

Марта, она моложе? Красивее? Готовит лучшие? Худая, как гадюка она, наверно? Марта, он тебя не достоин! (У)

5. Zmaj kao komponenta u hrvatskoj rodno obilježenoj frazeologiji

Zmaj je zoomorfno mitološko stvorenje koje svojim izgledom, a djelomično i ponašanjem, u sebi spaja elemente različitih životinjskih vrsta, stoga je u naivnoj slici svijeta vrlo blizak skupini opasnih životinja. Riječ je o mitološkom biću koje u sebi spaja zoomorfne karakteristike nekoliko vrsta životinja, najčešće gmazova i ptica. Smatra se da se lik zmaja razvio iz mitološkog lika divovske zmije koja se u mnogim mitologijama povezivala s ženskim načelom plodnosti i vodenom stihijom, ali i s muškim načelom plodotvornosti (MHM 2008: 326–327, 387–388). S vremenom se u liku zmaja spajaju karakteristike gornjeg i donjeg svijeta, utjelovljene u elementima ptice i gmaza, a jača njegova negativna simbolika povezana sa simboličkim potencijalom zmije koja je obavezno prisutna u zoomorfnom ustrojstvu tog mitološkog bića. To je osobito karakteristično za slavensku mitologiju u kojoj zmaj postaje utjelovljenje vodenog, podzemnog

svijeta i nositelj principa zla, pa se često javlja motiv junaka koji ubija zmaja i time oslobađa djevojke koje mu ljudi donose kao žrtvu (CĐ 1995: 330–333). Povezanost s podzemnim svijetom vidljiva je i u etimologiji leksema *zmaj* koji se može povezati s trostrukim korijenskim nizom *zmaj-zmij-zmija*, a praslavenski i indoeuropski korijen upućuje na značenje onoga što je iz zemlje, te je *opasno-odbojno-gadno* (Ladan 2006: 173). Jedna od prepoznatljivih osobina mitološkog zmaja je i njegova sposobnost da riga vatru koja pridonosi dojmu moći i potencira njegov zastrašujući karakter. Na leksičkoj razini hrvatskog jezika dolazi do metaforičke ekstenzije leksema *zmaj* te se rječnički fiksira njegova upotreba u prenesenom značenju. On se može koristiti za energičnu, vatrenu, svemu doraslu osobu, ali i za ljutu, bijesnu osobu, neovisno o spolu referenta.

Kao komponenta rodno obilježene frazeologije *zmaj* se susreće samo u hrvatskoj frazeologiji. U tom svojstvu nalazimo ga u jednom od zanimljivih novijih frazema hrvatskog jezika koji nastaju kao svojevrsan odgovor na promjenu dominantne društveno-kulturološke paradigme unutar koje suvremena žena zauzima drugačije pozicije nego što je to bio slučaj u prošlosti, te se javlja potreba da se žena i na frazeološkoj razini jezika konceptualizira kao jaka, snažna i odlučna osoba koja vođena svojim sposobnostima sve više hrabro zauzima pozicije u društvu koje su ranije bile rezervirane isključivo za muškarce. Frazem *žena zmaj* novijeg je datuma u hrvatskom jeziku i zasad nije zabilježen u hrvatskim jednojezičnim i frazeološkim rječnicima, ali brojni primjeri njegove upotrebe potvrđuju da je ova sveza riječi dobila svoje ustaljeno frazeološko značenje i potvrdila status frazema. U upotrebi ovaj frazem gotovo uvijek ima izrazito pozitivnu konotaciju, a njime se opisuje snažna, odlučna i sposobna žena jakog karaktera. Dodatne nijanse značenja frazem može poprimiti ovisno o kontekstu u kojem ga susrećemo. Ponekad se njime vrlo općenito opisuje snažna žena koja se sa svakodnevnim životnim izazovima i poteškoćama nosi s osobitom hrabrošću i odlučnošću.

Ona je žena zmaj! Turska glumica Vahide Gördüm, koja je utjelovila Hurem u četvrtoj sezoni „Sulejmana Veličanstvenog“, prošla je kroz mnoge muke, a iz svega je izašla jača nego ikada. (G); I kao što je rekla Radojka Divić, predstavljajući knjigu, Mrvica se čini kao nešto tako sitno, nezaštićeno, nježno kad ono tamo: žena zmaj! (G)

Frazem *žena zmaj* često nalazimo u kontekstu kojim se ističe kako samo snažna, hrabra i probitačna žena može uspjeti u politici, gospodarstvu i raznim drugim područjima javnog djelovanja u kojima su još donedavno glavne pozicije zauzimali isključivo muškarci.

Ministri o Bianci Matković: Ona je žena zmaj! Autoritet, kažu neki stranački kolege, dijelom crpi upravo iz Sanaderove potpore, no ističu da je izuzetno sposobna i sama ga nametnuti. (G); Upoznajte ženu zmaja hrvatske mode! Najdugovječnija zagrebačka modna agentica Regina Jeger povukla se prije četiri godine. (HJR⁷)

⁷ HJR – oznaka za primjer pronađen u Hrvatskoj jezičnoj riznici (Hrvatska jezična riznica: <http://riznica.ihjj.hr>).

Vrlo često frazem susrećemo i u kontekstu kojim se ističe da se radi o ženi koja uspješno uspijeva spojiti privatni i poslovni život, te je pritom jednako uspješna i u jednom i u drugom. U ovakvom kontekstu frazem u najvećoj mjeri oslikava vrlo delikatan položaj žene u suvremenom društvu koja je, da bi se smatrala uspješnom, primorana pomiriti rodnu ulogu majke, odgajateljice i čuvarice obitelji kakva se oduvijek stereotipno pripisivala ženama i novu rodnu ulogu koja se ranije stereotipno pripisivala muškarcima, ulogu žene koja gradi poslovnu karijeru i ravnopravno s muškarcima sudjeluje u javnom životu.

Jedna od ključnih ljudi zaslužnih za toliki Googleov uspjeh je Marissa Mayer – žena zmaj koja se na posao vratila samo nekoliko tjedana nakon poroda. (G); To se zove žena-zmaj! Dobila je utakmicu sa svojim timom, otišla da se porodi, i nakon tri sata bila opet na košarkaškom terenu! (G)

Leksem *zmaj* kao frazeološka komponenta utječe na stvaranje značenja i konotacije frazema na taj način da osobine odvažnosti i energičnosti izmišljenog zoomorfnog bića metaforičkim prijenosom postaju karakterne crte žene kao referenta na koji se frazem odnosi. Pritom se podrazumijeva da su te karakterne crte nadasve poželjne i pridonose samoostvarenju žene kao društvenog bića, te frazem *žena zmaj* dobiva nedvojbeno pozitivnu konotaciju. Put koji leksem *zmaj* prolazi od leksičke razine jezika i njegovih metaforičkih ekstenzija do frazeološke komponente osobito se čini zanimljivim ako ga usporedimo s leksemom *aždaja* koji u hrvatskom suvremenom jeziku funkcionira kao njegov sinonim. Za njega se navodi da označava proždrljivu zvijer zastrašujućeg izgleda iz bajki i pripovijetki, a zabilježeno je da ga u hrvatskom jeziku nalazimo i u prenesenom značenju koje se odnosi na zlu, opaku ženu. Ovaj leksem, iako je u svom prenesenom značenju ograničen na osobu ženskog spola, ne pronalazi svoje mjesto u rodno obilježenoj frazeologiji koja se odnosi na ženu, za razliku od njegovih sinonima *zmaj*, koji funkcionira kao frazeološka komponenta i odnosi se na ženu kao referenta frazema bez obzira na to što je gramatički muškog roda, te se s obzirom na to na leksičkoj razini u prenesenom značenju zasigurno češće odnosi na muškarca. Iako to na prvi pogled može zbuniti, zapravo se radi o pojavi koja je karakteristična za rodno obilježenu frazeologiju. Naime, u frazemima koji su u upotrebi ograničeni s obzirom na spol referenta pridavanje tipično „muških“ osobina ženama u pozadinskoj slici frazema često je kada se žena kao referent želi oslikati pozitivno, dok pridavanje tipično „ženskih“ osobina muškarcu kao referentu utječe na stvaranje negativnog značenja i podrugljivog tona s kojim se takav frazem koristi.

5. Zaključak

Analiza izabranog korpusa frazema pokazala je kako zoonimi koji se odnose na opasne životinje kao frazeološke sastavnice u značenju frazema upućuju na ona svojstva zbog kojih ih čovjek i percipira kao opasne, ali u velikoj većini takvih frazema ta svojstva, pripisana ženi kao referentu, ne uzrokuju negativno značenje ili konotaciju.

Štoviše, najveći broj frazema takvog tipa koristi se s vrlo pozitivnom konotacijom i pridonosi frazeološkoj konceptualizaciji žene koja odstupa od tradicionalnih stereotipa i poimanja o rodnim ulogama žene. Na taj način oni postaju odraz suvremenoga hrvatskog i ruskog društva u kojima žene na velika vrata ulaze u sva područja javnog života te zauzimaju pozicije koje su ranije bile rezervirane isključivo za muškarce. Pritom opasne životinje kao sastavnice takvih frazema utječu na preslikavanje životinjskih osobina hrabrosti, neustrašivosti i agresivnosti na ličnost žene koja jedino s takvim karakternim osobinama može uspjeti u suvremenom, ali još uvelike androcentričnom svijetu. Pritom se u hrvatskoj frazeologiji jaka i odvažna žena uspoređuje ili poistovjećuje s lavicom, dok je u ruskoj frazeologiji mnogo češće metaforičko poimanje takvog tipa žene kao tigrice. Leksem *zmaj* kao frazeološka komponenta pojavljuje se samo u hrvatskoj rodno obilježenoj frazeologiji, a pridonosi konceptualizaciji suvremene žene na vrlo sličan način kao i opasne životinje. Zmija je kao frazeološka komponenta ograničena na rusku rodno obilježenu frazeologiju i ona je, uz zoonim *tigrica* u svojstvu frazeološke komponente manjeg dijela ruske frazeologije, svojevrsna iznimka u analiziranom korpusu jer kao komponenta pridonosi negativnom frazeološkom značenju i konotaciji. Razlog tome najvjerojatnije leži u pretežito negativnoj simbolici zmije u slavenskom folkloru, vjеровanjima i mitologiji, ali i u karakterističnom biblijsko-kršćanskom poimanju ove životinje, duboko ukorijenjenom u hrvatskoj i ruskoj kulturi.

Analizirani segment rodno obilježene frazeologije hrvatskog i ruskog jezika zorno pokazuje kako se stereotipno poimanje opasnih životinja prepliće s rodnim stereotipima i postaje dijelom novije frazeologije ovih dvaju jezika koja na jedan drugačiji i novi način pridonosi konceptualizaciji žene u frazeologiji i jeziku općenito.

LITERATURA

- Bertoša, Mislava. 1999. Stereotipi o životinjama. U: *Teorija i mogućnosti primjene pragmalin-gvistike*. Badurina, Lada; Ivanetić, Nada; Pritchard, Boris; Stolac, Dijana (red.). Zagreb – Rijeka: Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku. 63–75.
- Burobin 1995 = Буробин, Александр. 1995. *Национально-культурная специфика анималистической фразеологии русского языка*. Диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук. Российский университет дружбы народов. Москва.
- Karimova 2005 = Каримова, Римма. 2005. Семантика зоонимов во фразеологии немецкого и русского языков. *Политическая лингвистика*. 16: 169–176.
- Kirilova 2002 = Кириллова, Нина. 2002. К вопросу о стереотипах во фразеологии. *Известия Российского государственного педагогического университета им. А.И. Герцена*. 2: 182–201.
- Ladan, Tomislav. 2006. *Etymologicon*. Zagreb: Masmedia.

- Ristivojević Rajković, Nataša. 2008. Zoonimska metaforika o muškarcima i ženama. *Philologia*. 6: 45–52.
- Slavjanske drevnosti 1995 = *Славянские древности*. t. II. 1995. Толстой, Никита (ред.). Москва: «Международные отношения». [СД]
- Tafra, Branka. 2001. Razgraničavanje roda i spola (gramatički i leksikografski problem). *Raspriave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*. 27: 251–266.
- Vidović Bolt, Ivana. 2011. *Životinjski svijet u hrvatskoj i poljskoj frazeologiji I*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.

RJEČNICI

- Anić, Vladimir. 2003. *Veliki rječnik hrvatskoga jezika*. Zagreb: Novi Liber.
- Bol'šoj frazeologičeskij slovar' ruskogo jazyka 2006 = *Большой фразеологический словарь русского языка*. 2006. Телия, Вероника (ред.). Москва: АСТ – ПРЕСС КНИГА. [БФСРЯ]
- Bol'šoj frazeologičeskij slovar' ruskogo jazyka 2006 = *Большой толковый словарь русского языка*. 2000. Кузнецов, Сергей (ред.). Санкт-Петербург: Норинт. [БТСРЯ]
- Fink Arsovski, Željka et al. 2006. *Hrvatsko-slavenski rječnik poredbenih frazema*. Zagreb: Knjigra. [HSRPF]
- Menac, Antica et al. 2011. *Hrvatsko-ruski frazeološki rječnik*. Zagreb: Knjigra. [HRFR]
- Mify narodov mira 2008 = *Мифы народов мира*. 2008. Токарев, Сергей (ред.). Москва: «Советская энциклопедия». [МНМ]
- Mokienko; Nikitina 2008 = Мокиенко, Валерий М.; Никитина, Татьяна. 2008. *Большой словарь русских народных сравнений*. Москва: ОЛМА Медиа Групп. [БСРНС]

MREŽNI IZVORI

- Vinogradov 1992 = Виноградов, Виктор. 1992. *История слов*. Лев. <http://wordhist.narod.ru/lev.html> Дата обращения: 14. 03. 2014.

РЕЗЮМЕ

ЖЕНЩИНЫ, ДРАКОНЫ И ОПАСНЫЕ ЖИВОТНЫЕ.

О НЕКОТОРЫХ АСПЕКТАХ КОНЦЕПТУАЛИЗАЦИИ ЖЕНЩИНЫ В ХОРВАТСКОЙ И РУССКОЙ ФРАЗЕОЛОГИИ

Маленькую, но довольно интересную часть картины женщины во фразеологии хорватского и русского языка составляют фразеологизмы, в которых женщины сравниваются или отождествляются с животными, числящимися в ряд опасных для человека в наивной картине мира. Все фразеологизмы этого типа основаны на энциклопедическом знании говорящего о характеристиках, из-за которых принято определённое животное считать опасным, но в каждом из них в процессе

образования фразеологического значения разными способами выделяются некоторые из элементов этого знания, и в зависимости от этого фразеологизмы наделяются разными оттенками значения и коннотативным потенциалом. В статье обсуждаются гендерно маркированные фразеологизмы хорватского и русского языков, относящиеся к референтам женского пола и содержащие в своём составе зооним, изображающий животное, связанное со стереотипными представлениями об опасных животных, характерными для хорватской и русской культуры. Особое внимание уделяется новым фразеологизмам, представляющим примеры изменения доминирующей общественно-культурной парадигмы, проявляющие во фразеологическом значении.

Ключевые слова: *хорватский язык, русский язык, гендерно маркированная фразеология, концептуализация женщины во фразеологии, зоонимы – опасные животные*